

Силабус
освітньої компоненти
Терапія порушень голосу та ковтання
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма «Логопедія. Спеціальна психологія»

Спеціальність 016 Спеціальна освіта (Логопедія)

Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка

Другий рівень вищої освіти (магістерський)

Викладач (і)	Наталя Миколаївна Анастасова
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/faculties/fdso/structure-fdso/kaf- psychology/composition-kaf-psychology/anastasova/
Контактний тел.	+380959354005
Е-mail викладача:	lnatusya@i.ua
Графік консультацій	з 9.00 до 18.00 з понеділка по п'ятницю включно

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

для заочної форми навчання

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
5\150	10	8	132	залік

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: голос, ковтання, жування, смоктання, професійний голос, голосоутворення, безумовні рефлексії, фізіологія ковтання, логопедичне обстеження, афонія, дисфонія, фонастенія, дисфагія, причини порушень голосу та ковтання, інтраоральні техніки, вокалотерапія, фонопедія, ортофонія.

Мета курсу: метою викладання освітньої компоненти є формування у здобувачів уявлень про сучасні терапевтичні підходи щодо порушень голосу та ковтання; розуміння понять голосу та ковтання та їх порушення, проведення діагностики цих процесів; орієнтуватися та використовувати різні підходи в

корекційній роботі; участь різних фахівців та батьків в освітньо-корекційному процесі.

Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності	Результати навчання
<p>ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-педагогічної, діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів дефектології і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.</p> <p>ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК-8. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК-9. Здатність до міжособистісної взаємодії.</p> <p>СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.</p> <p>СК-4. Здатність планувати та організовувати освітньо-корекційну роботу з урахуванням структури та особливостей порушення (інтелекту, мовлення, слуху, зору, опорно-рухових функцій тощо), актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами.</p> <p>СК-6. Здатність здійснювати комплексний корекційно-педагогічний, психологічний та соціальний супровід дітей з інвалідністю в різних типах закладів.</p> <p>СК-7. Здатність дотримуватися вимог до організації корекційно-розвивального освітнього середовища.</p> <p>СК-8. Готовність до діагностико-консультативної діяльності.</p> <p>СК-9. Здатність застосовувати теоретичні, емпіричні методи психолого-педагогічного дослідження, статистичні методи обробки отриманої інформації, визначати достовірність результатів дослідження.</p> <p>СК-10. Здатність до системного психолого-педагогічного супроводу сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами.</p> <p>СК-11. Здатність дотримуватися основних принципів, правил, прийомів і форм суб'єкт-</p>	<p>РН1. Знати сучасні теоретичні основи спеціальної освіти відповідно до спеціалізації, застосовувати методи теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності, релевантні статистичні методи обробки отриманої інформації, узагальнювати результати дослідження.</p> <p>РН2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.</p> <p>РН3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.</p> <p>РН4. Застосовувати для розв'язування складних задач спеціальної освіти сучасні методи діагностики психофізичного розвитку дітей, критично оцінювати достовірність одержаних результатів оцінювання, з'ясовувати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей.</p> <p>РН5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації освітньо-корекційного процесу в різних типах закладів.</p> <p>РН6. Планувати освітньо-корекційну роботу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з особливими освітніми потребами з врахуванням їхніх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей.</p> <p>РН7. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом.</p> <p>РН8. Організовувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативну діяльність.</p> <p>РН10. Здійснювати спостереження за дітьми з психофізичними порушеннями (інтелекту, мовлення, зору, слуху, опорно-рухових функцій тощо), реалізовувати корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.</p> <p>РН11. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами.</p> <p>РН12. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (допомогу) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дитини з особливими освітніми потребами.</p> <p>РН13. Володіти методиками сприяння соціальній адаптації осіб з особливими освітніми потребами, їхньої підготовки до суспільної та виробничої діяльності.</p> <p>РН15. Застосовувати у професійній діяльності сучасні</p>

<p>суб'єктної комунікації.</p> <p>СК-15. Здатність аргументовано відстоювати власні професійні переконання, дотримуватись їх у власній фаховій діяльності.</p> <p>СК-16. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.</p>	<p>універсальні та спеціалізовані інформаційні системи та програмні продукти; бібліотечні ресурси та технології, зокрема електронні; спеціальну апаратуру та інструменти.</p> <p>РН17. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.</p> <p>РНУ18. Демонструвати на основі загальноєвропейських принципів, підходів і практик соціально свідому та відповідальну поведінку, слідувати деонтологічним принципам, гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.</p> <p>РНУ19. Застосовувати у професійній діяльності медико-біологічні знання, клінічні підходи до визначення обмежень функціонування та освітніх труднощів осіб з особливими освітніми потребами задля забезпечення ефективного корекційного впливу.</p> <p>РНУ20. Застосовувати у професійній діяльності знання про основні механізми спрямованої соціалізації людини, навчання та виховання, закономірності та особливості розвитку моторики, мови в онто- та дизонтогенезі задля забезпечення ефективної корекційної роботи з особами з особливими освітніми потребами.</p>
--	---

Зміст курсу:

Змістовий модуль 1. Історичні аспекти вивчення порушень голосоутворення та процесу ковтання.

Тема 1. Історія вивчення порушень голосу.

Історичний аспект проблеми патології голосу і способів його виправлення. Аналіз історичних підходів до проблеми вивчення порушень голосоутворення. Сучасні дослідження патологій голосу. Українська наука – на старті вивченні проблем з голосом. Логопедія, як одна із форм корекційного впливу на порушення голосу.

Тема 2. Історія вивчення проблем ковтальної функції.

Історичний аспект вивчення проблем зі смоктанням, жуванням та ковтанням та способи їх корекції. Аналіз історичних підходів до вивчення порушень смоктання, жування та ковтання. Сучасні дослідження патологій процесу ковтання. Галузь дослідження порушень процесу ковтання.

Змістовий модуль 2. Нормотипові показники утворення та розвитку процесів голосоутворення та ковтання.

Тема 3. Норма розвитку та утворення голосу та ковтання.

Поняття голосу та ковтання в нормі. Функції та показники здорового голосу. Поняття та значення процесу ковтання. Періоди розвитку голосу. Унікальність та особливості голосу. Механізми голосоутворення. Залежні теорії голосоутворення. Ковтальна функція. Структура акту ковтання. Фізіологія ковтання. Стадії ковтання. Анатомо-фізіологічних механізми фізичного (фізіологічного) та мовленнєвого дихання.

Тема 4. Анатомо-топологічні показники процесів голосу та ковтання.

Структура голосового апарату при голосоутворенні та ковтанні. Залежність процесу ковтання від рефлексів. Важливість рефлексів для процесів смоктання, жування та ковтання. Залежність роботи голосового апарату від роботи мозкових структур. Анатомічні структури синхронізації структури механізму смоктання, жування та ковтання. Вікова анатомія процесу ковтання.

Змістовий модуль 3. Профілактико-пропедевтичні засоби виникнення порушень голосу та ковтання.

Тема 5. Профілактика виникнення порушень голосу.

Професійне значення голосу для голосомовленнєвих професій. Протипоказання до голосомовленнєвих професій. Хронометраж голосового навантаження. Фахівці, які надають допомогу при порушенні голосової функції. Гігієнічні рекомендації по збереженню голосу. Здоров'язбережувальні технології.

Тема 6. Профілактика виникнення порушень процесів смоктання, жування та ковтання.

Профілактичні засоби та підходи до виникнення порушень смоктання, жування та ковтання. Перевірка рефлексів, як профілактичний засіб виникнення порушень ковтання. Фахівці, які надають допомогу при порушенні процесів смоктання, жування та ковтання. Здоров'язбережувальні технології.

Змістовий модуль 4. Діагностика процесів голосу та ковтання.

Тема 7. Діагностичні методики вивчення фонаційного процесу.

Діагностика голосового апарату. Діагностичні вправи для визначення стану голосової функції. Дослідження психолінгвістичних аспектів порушень голосової функції з органічною патологією гортані. Логофонopedичне обстеження та його особливості. Методика вивчення фрустраційних реакцій С. Розенцвейга. Протипоказання для засвоєння оловомовної професії. Спеціалісти з діагностики голосової функції.

Тема 8. Діагностика процесів смоктання, жування та ковтання. Діагностичні вправи та завдання для визначення стану ковтальної функції. Клінічні, радіологічні, електрофізіологічні методи вивчення процесу ковтання Гігієна порожнини рота. Основні етапи діагностики ковтання у дітей: анамнез, візуальний огляд, спостереження за ковтанням. Діагностика оромоторної функції. Діагностика орально-моторних навичок. Діагностика сили дихальних м'язів. Фахівці з діагностики процесу ковтання.

Змістовий модуль 5. Порушення процесу голосоутворення – дисфонія, афонія, фонастенія та етіологія виникнення порушень голосу.

Тема 9. Порушення голосу.

Афонія, дисфонія, фонастенія: поняття, причини виникнення. Види порушень голосової функції. Функціональні дисфонії. Органічна дисфонія. Види фонастеній. Різниця порушень голосової функцій в дорослому та дитячому віці.

Тема 10. Причини виникнення порушень голосу.

Афонія, дисфонія, фонастенія: причини виникнення. Порушення голосової функції у дитячому віці.

Змістовий модуль 6. порушення процесів смоктання, жування та ковтання та етіологія виникнення цих проблем. Екзогенні чинники виникнення голосової функції. Чинники виникнення порушень голосової функцій у дітей в різні вікові періоди.

Тема 11. порушення процесу ковтання.

Дисфагія – порушення ковтання. Види дисфагій: ротоглоткова; травна. Порушення ковтальної функції. Дисфагія, яка пов'язана з передавлювання стравоходу судинами. Наслідки дисфагій для розвитку дитини.

Тема 12. Причини виникнення порушень смоктання, жування та ковтання.

Екзогенні чинники виникнення дисфагій. Порушення мозкового кровообігу. Новоутворення в головному мозку. Черепно-мозкові травми. Інфекційні та запальні захворювання. Вроджений церебральний параліч. Розсіяний склероз. Хірургічні втручання. Причини порушення ковтання у дітей.

Змістовий модуль 7. Терапія порушень голосоутворення.

Тема 13. Терапевтичні технології з покращення голосовимовної функції.

Фонопедія, як логопедичний вплив при порушеннях голосу. Фонопедичні вправи. Вокалотерапія, як засіб роботи з порушеним голосом. Завдання вокалотерапії. Ортофонічна методика в подоланні порушень голосу.

Тема 14. Корекційно-розвиткова робота з виправлення порушень голосу.

психотерапевтичної бесіди при порушеннях голосу. проведення гімнастики артикуляційного апарату. Проведення дихальних вправ. Проведення голосових вправ.

Змістовий модуль 8. Терапія порушень процесів смоктання, жування та ковтання.

Тема 15. Терапевтичні технології з розвитку процесів смоктання, жування та ковтання.

Інтраоральні техніки для подолання проблем з смоктання, жуванням та ковтанням. Значення постурального контролю для акту ковтання. покращення температурної чутливості при порушенні ковтання. Корекційна робота з покращення смакової чутливості при порушенні ковтання. Корекційна робота з покращення дотикової чутливості при порушенні ковтання. Корекційна робота з покращення пропріоцептивної чутливості при порушенні ковтання.

Тема 16. Корекційно-розвиткові технології в роботі з дисфагією.

Основні етапи логопедичної роботи при дисфагіях. Міофункціональна терапія, як засіб покращення процесів смоктання, жування, ковтання. Логопедична робота при порушенні ковтання у осіб з дизартріями. Логопедична складова з розвитку процесу ковтання при ринолалії. Терапія процесу ковтання при афазії.

Змістовий модуль 9. Порушення голосоутворення в клінічній практиці.

Тема 17. Принципи відновлювально-реабілітаційної роботи з голосом в клінічній практиці.

Ранній початок реабілітаційних заходів. Безперервність та етапність. Комплексність (мультидисциплінарність). Індивідуальний підхід. Пацієнт-

центрований підхід (орієнтація на людину). Активна участь пацієнта. Етичність та безпека. Ефективність та доказовість. порушення голосу з клінічної позиції: механізм, діагностика, корекція, профілактика. Методика відновлювальної клінічної допомоги при порушеннях голосу.

Тема 18. Порушення голосомовленнєвої функції внаслідок бойових дій.

Дисфонія внаслідок ЧМТ. Український досвід надання логопедичної допомоги військовим з порушеннями голосової функції. Міжнародні практики відновлювально-реабілітаційної допомоги військом з дисфоніями внаслідок ЧМТ. Інноваційні підходи та успішні приклади реабілітації.

військових

Змістовий модуль 10. Порушення ковтання в клінічній практиці.

Тема 19. Визначення синдрому дисфагії та його особливостей в клінічній практиці.

Визначення синдрому дисфагії (клінічний аспект). Основні причини та прояви синдрому дисфагії: (орофарингеальні, пов'язані з нейром'язовими порушеннями, різні стравохідні дисфагії - грижі стравохідного отвору, ахалазія стравоходу, ГЕРХ, механічні звуження (пухлини стравоходу)). Симптоми «червоних прапорів».

Тема 20. Допоміжні методи реабілітації та відновлення порушеного ковтання в клінічній медицині.

Особливості відновлювальної роботи при дисфагії різної етіології в клінічній практиці. Знайомство з поняттям «кінезіотейпування». Визначення кінезіотейпування, його місце та значення у реабілітації. Концепція кінезіотейпування. Принципи та методики кінезіотейпування у реабілітації.

Методи навчання:

У курсі «Терапія порушень голосу та ковтання» на платформі Moodle та Zoom. ми використовуємо дистанційний формат навчання. доповідь, бесіда, навчальна дискусія, пояснення, повідомлення, демонстрування, виконання вправ, вирішення практичних ситуацій, тестування, метод аналізу, синтезу, порівняння, виокремлення основного, методи організації самостійної та індивідуальної роботи, створення мультимедійних презентацій.

Політика курсу:

Передбачає постійне відвідування лекцій та семінарських занять; на лекціях здобувачі слухають, конспектують за викладачем, задають та відповідають на запитання. На семінарське заняття здобувачі готують доповіді на запропоновані питання для обговорення та завдання для самостійної та індивідуальної роботи, активно беруть участь в обговоренні питань, доповнюють та задають запитання один одному, проходять тести з кожного модуля. У разі пропуску семінарського заняття з поважних причин – обов'язкові додаткові зустрічі у дні, які визначені для консультацій.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Використання ІІІ під час виконання освітніх завдань здобувачами регулюються тезами щодо політики БДПУ у використанні ІІІ в освітньому процесі Політикою використання ІІІ в освітньому процесі БДПУ (Наказ № 39 від 18.09.2025, рішення Вченої ради від 11.09.2025). Можливе використання матеріалу з глобальної мережі для формування навичок і умінь. Етичне та відповідальне використання інструментів на основі ІІІ буде сприятиме застосуванню цих систем на благо викладачів та здобувачів, поліпшуватиме практику викладання та навчальний досвід, гарантуватиме розвиток навичок для майбутнього.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

Мультимедійне обладнання, підручники, нормативно-законодавчі акти спеціальної та інклюзивної освіти; спеціальне обладнання; дидактичні ігри; обладнання різних фахівців на напрямках діяльності.

Програмне забезпечення та навчальні матеріали:

1. презентації: використовуються для наглядного представлення теоретичного матеріалу.
2. навчально-методичне забезпечення: включає в себе посібники, методичні рекомендації, та інші друковані матеріали для підтримки навчального процесу.

Додаткові ресурси:

1. Zoom: для проведення дистанційних занять.
2. Moodle: де ви знайдете всі необхідні матеріали для курсу, завдання та тести.
3. Google додатки та Canva: для спільної роботи над документами та презентаціями.

Система оцінювання та вимоги:

Семестровий контроль у формі заліку здійснюється за результатами накопичених балів під час поточного оцінювання.

Загальна кількість балів за вивчений курс для здобувачів освіти *денної форми* навчання обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма кредитами (за відповідь на практичному занятті - 5 балів, за виконання самостійних та індивідуальних робіт - 5 балів (10

б.*16 тем = 160 б.), тестування - 5 балів (5 б.*8 тестів = 40 б.), та ділиться на загальну кількість кредитів (200 б. : 4 кредити = 50 б.) (визначається середній арифметичний бал). Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час екзамену або заліку (максимум 50 балів).

Загальна кількість балів за вивчений курс для здобувачів освіти *заочної форми* навчання обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма кредитами (за відповідь на практичному занятті - 5 балів (10 б.*2 теми = 20 б.), потім до отриманого показника додаються бали за виконані самостійні роботи (макс. 30 балів) Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час екзамену або заліку (максимум 50 балів).

Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Базова

1. Військово-польова неврологія [Текст] : навч. посіб. / В. І. Дарій, О. Л. ТОВАЖНЯНСЬКА, Е. ХОРОШУН та ін. ; за ред.: В. І. Дарія, О. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОЇ. - Харків, Львів : Видавець Марченко Т. В., 2023. — 184 с.
2. Джейкобсон Б.Х., Джонсон А., Гривальський К. та ін. Індекс порушення голосового зв'язку (VHI): розробка та валідація. *Am J Speech Lang Pathol* 1997;6:66–70.
3. Джозеф М. Хендерсон. Патофізіологія органів травлення, 1997.
4. Дитяча оториноларингологія: Національний підручник / А.А.Лайко, А.Л.Косаковський, Д.Д.Заболотна – К.: Логос, 2013. – 576 с.
5. Логопедія. Підручник. За ред. М.К. Шеремет. – К. : Видавничий Дім "Слово", 2010. – 376 с: іл.
6. Мітін Ю.В., Чорний В.С., Васильєв В.М., Гомза Я.Ю. Отоларингологія. – К.: ТОВ «Видавничий Дім «Фармацевт Практик», 2008. – 288 с.
7. Опитувальник вокального виконання (VPQ). Вебб А.Л., Кардінг П.Н., Дірі І.Дж., Маккензі К., Стін І.Н., Вілсон Дж.А. Оптимізація оцінки результатів голосових втручань. I: Надійність та валідність трьох шкал самооцінки. *J Laryngol Otol*2007;121:763–767/
8. Оториноларингологія: підручник / Д.І.Заболотний, Ю.В.Мітін, С.Б.Безшапочний, Ю.В. Деєва. – К.: ВСВ «Медицина», 2010. – 472 с.
9. Хрестоматія з логопедії : навчальний посібник / Уклад.: М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. – К. : КНТ, 2006. – С.6-10.
10. Шидловська, Т.А. Діагностичні та лікувально-фонопедичні заходи при функціональній афонії в підлітковому віці [Текст]. *Журнал вушних, носових і горлових хвороб : Науково-практичний журнал*; Внесений ВАК до Переліку наукових фахових видань України у галузі "Медичні науки"; Мова: російська, українська / Засновник: Українське наукове медичне товариство отоларингологів, Інститут отоларингології ім. проф. О.С. Коломійченка АМН України. - 2017.

Допоміжна

1. Анастасова Н. М., Самсонова К. В. Формування життєвих компетентностей у дітей з розладами аутистичного спектру засобами ерготерапії. Наукові перспективи: журнал. Київ. 2022. № 7(25) 2022. С. 460-470. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7\(25\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-7(25)).
2. Байда Л. Ю. Інвалідність та суспільство:[навч.-метод. посіб.]. За заг. ред. Л. Ю. Байди, О. В. Красюкової-Еннс. Київ, 2012, 216 с.
3. Основи спеціальної та інклюзивної педагогіки: навчальний посібник / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018. 338 с.
4. Петренко, В. І. Логотерапевтичні техніки для покращення мовлення при дисфагії //Логопедія та реабілітація. 2021. № 45(2). С. 210-225.
5. Северин, А. Кінезіологічне тейпування в реабілітації [Текст]. *Медицина і здоров'я* : Мова видання: українська / Засновник: Управління охорони здоров'я Сумської облдержадміністрації. - 2017. - № 13-14.- 6 квітня. - С. 6.
6. Фіто- та ароматерапія у комплексній реабілітації осіб із порушеннями голосу [Текст] / П. Гарник, О. В. Калачов, Н. П. Огороднікова та ін. *Реабілітація та паліативна медицина* : Науково-практичний журнал / Засновник: Українська ліга сприяння розвитку паліативної та хоспісної допомоги, Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика. - 2016. - № 1. - С. 84-86.
7. Syzko Hanna, Tetiana Sushchynska, Natalya Anastasova, Olha Donchenko, Anna Dubovenko. Web Quest Technologies: Developing Communicative Sphere of Preschool Children with Down Syndrome. Vol 9, No 3 (2020) : Journal of History Culture and Art Research 9(3). P. 55–71. URL : <http://kutaksam.karabuk.edu.tr/index.php/ilk/article/view/2764>
8. Smith, J., Brown, A. Classification and Diagnosis of Post-Stroke Dysphagia // Journal of Neurological Sciences. 2020. № 45(2). С. 123-135.
9. Nguyen, L., Kim, Y. Physiotherapy Techniques for Swallowing Disorders // Physiotherapy Journal. 2021. № 10(5). С. 543-558.

Інформаційні ресурси

16. <https://edu.bdpu.org/>
17. <https://dspace.bdpu.org.ua/login>